

УДК 001.8:330.15:006

Н.І. СТРОЧЕНКО
П. М. СКРИПЧУК
О. В. ПАХАРЕНКО

ІННОВАЦІЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТА СЕРТИФІКАЦІЇ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

В статті розглянуто організаційно-економічні тенденції розвитку стандартизації та сертифікації, які полягають у системному врахуванні потреб світової глобалізації, соціо-еколого-економічних вимог різних галузей економік та бізнесу.

The article deals with organizational and economic trends in standardization and certification, which are in the system to the needs of the world of globalization, socio-ecological and economic requirements of various industries and businesses.

Ключові слова: стандартизація, сертифікація, навколишнє природне середовище.

Розвиток нових підходів у стандартизації та сертифікації як цілісного комплексу аналітичного і нормативного забезпечення всіх галузей господарства країни та його складових: економічного, екологічного, соціального блоків натепер потребує одночасного використання надбань світової науки, гармонізації законодавчо-нормативної бази, участі України в розробці власних нормативних документів та регламентів.

Новітні задачі у стандартизації і сертифікації економіки країни є вкрай важливими та засвідчують її розвиток, екологічну, економічну безпеку, розвиток науки і новітніх технологій у всіх сферах діяльності суспільства. При цьому необхідно враховувати такі реалії сьогодення як: глобалізація

© Строченко Н.І. – к.е.н., доцент Сумський Національний аграрний університет;

©Скрипчук П.М. – д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

©Пахаренко О.В. – к.е.н., старший викладач Національного університету водного господарства та природокористування

світової економіки, конкурентоспроможність і відповідність продукції екологічним та соціальним вимогам, якість продукції, послуг як об'єктивний фактор закінчення минулого та початку нинішнього століття, все більший вплив екологічних чинників фактично на всі сфери економічної діяльності тощо.

Теоретичні, методологічні, практичні засади які обумовлюють інноваційні підходи в стандартизації і сертифікації та процедури її розробки напрацьовані в роботах Е. Лібанової, С. Пирожкова, В. Шаповала, В. Шахова, Т. Галушкіної, де розглянуті: практичні напрямки та переваги від запровадження екологічної сертифікації, економічна доцільність інноваційу галузі стандартизації й сертифікації, значення аудиту в процедурі сертифікації систем менеджменту тощо.

Проте потребує подальшого вивчення вираховування того, що стандартизація та сертифікація є проявом об'єктивних економічних законів розвитку економік світу (закону вартості і закону збільшення продуктивності праці). Економічно обґрунтовано, що стандартна та сертифікована на міжнародному рівні продукція, яка випускається у великих кількостях, коштує менше, у порівнянні з окремими екземплярами. Проте з іншої сторони в економічно розвинених країнах спостерігається тенденція до моделі екологічної відповідності всіх аспектів стандартизації щодо якості продукції та підвищення економіко-екологічної ефективності господарської діяльності [1 - 3].

Стандартизація як дієвий важіль управління економікою відіграє значну роль у виробленні конкурентоспроможної якісної продукції, захисті навколишнього природного середовища (НПС) та ощадливому використанні ресурсів - основах сталого розвитку будь-якої країни. Її значення все більше посилюється виходячи з процесів що відбуваються у економіці, характерних для кінця ХХ - початку ХХІ століття. Перше серед них - глобалізація торгових відносин та світового ринку, якій притаманне усунення кордонів на шляху вільного руху капіталу, товарів, людей, ідей та інформації. Не менш важливим є другий - прискорення науково-технічного прогресу, стрімкий розвиток прогресивних галузей і сфер діяльності, в першу чергу, інформаційних і комунікаційних

технологій та біотехнологій. З цим тісно пов'язане використання високих технологій для скорочення циклу проектування і виготовлення продукції, забезпечення оптимального співвідношення між якістю, вартістю і часом виготовлення продукції. Третій процес - посилення охорони НПС та раціонального використання природного капіталу, що беззаперечно потребує метрологічного забезпечення екологічних менеджменту, стандартизації та їх логічне завершення – екологічної сертифікації. При цьому екологічні стандартизація, сертифікація виконують різні в тому числі і загальнодержавні, галузеві, природоохоронні та інші задачі. З іншої сторони метрологічне забезпечення спонукає економіку до розвитку цілого комплексу галузей: наука, нові матеріали, приладобудування, програмування, інформаційні технології тощо. Отже орієнтація країни на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку, системний підхід до вирішення всіх питань дає, що найменше комплексний ефект в економічній, екологічній, соціальній та інших сферах.

Ситуація щодо стандартизації та сертифікації фактично у всіх сферах життя не поспіває за розвитком науково-технічного прогресу, привнесенням забруднень у об'єкти НПС, розвитком інноваційних технологій зв'язку (вплив мобільних телефонів вчені називають найбільшим експериментом над людством), виробництва генетично змінених харчових продуктів (комплексний вплив на людину і натепер не з'ясований та відсутні засоби вимірювальної техніки для таких робіт) тощо. Економічні затрати на розробку засобів вимірювальної техніки, стандартизацію показників впливу на НПС та людину або хоча б часткове вирішення таких проблем ніхто не підраховував. Прогресивна світова спільнота, науковці, міжнародні організації різного спрямування тільки ставлять такі питання до відома більшості своїх громадян та урядів країн. Сучасний стан будь-яких питань як економічних так і соціальних, екологічних потребує міжнародного консенсусу так як світова економіка потребує міжнародних (глобальних) стандартів, схем сертифікації та засобів для вирішення (вимірювання) показників фактичного стану НПС, стану економіки тощо. Експерти Світового Банку у підготовленому ними для майбутніх інвестиційних проєктів

звіті про стан НПС України оцінювали втрати для української економіки від його забруднення у (10-15)% ВВП, що співпадає з оцінками українських вчених О.Ф. Балацького, Л.Г. Мельника [4].

Сертифікація належить до організаційно-правових та адміністративних так як може бути обов'язковою та добровільною процедурою підтвердження відповідності фактично всіх видів продукції чи послуг. З іншої сторони вона є інструментом екологізації економіки на всіх рівнях, в тому числі екологічного менеджменту тому використовує його надбання і систему організаційно-економічних та фінансових заходів. Натепер широке використання теоретичних і практичних положень сертифікації продукції та послуг, екологічної сертифікації продукції і послуг, систем менеджменту якості, систем екологічного менеджменту та інших, в тому числі інтегрованих систем менеджменту призвело до: розвитку теорії і практики екологічних менеджменту, аудиту, експертизи, стандартизації, стратегічної екологічної оцінки та їх метрологічного забезпечення; появи теоретичних положень екологічної сертифікації об'єктів НПС (ліс, сільськогосподарські землі) до окремих територій, ландшафтів, в цілому у сфері природокористування та природоохоронної діяльності. Такі тенденції історично обґрунтовуються низкою об'єктивних факторів в економіці, екології, соціальній сфері, як на рівні світу так і переважно в економічно розвинених країнах світу а тепер і в Україні. До історичних можливо віднести розвиток суспільного виробництва, техніки і технологій, значне негативне навантаження на НПС, збільшення споживання природних ресурсів, зміна та цілковите перетворення ландшафтів, розвиток торгівлі та сфери послуг, глобалізація і конкуренція тощо. Але ні історичні фактори, ні економічні закони, ні екологічні умови та характеристики, ні забезпечення стандартів життєзабезпечення не буде вірним розглядати відокремлено. В наш час це вже знайшло своє відображення, наприклад, у стандартах ДСТУ ISO 14000, ДСТУ ISO 9000, OHSAS 18000 та інших міжнародних законодавчо-нормативних документах. Тому нами запропоновано методологічний підхід до формування системи об'єктів національної стандартизації (рис. 1).

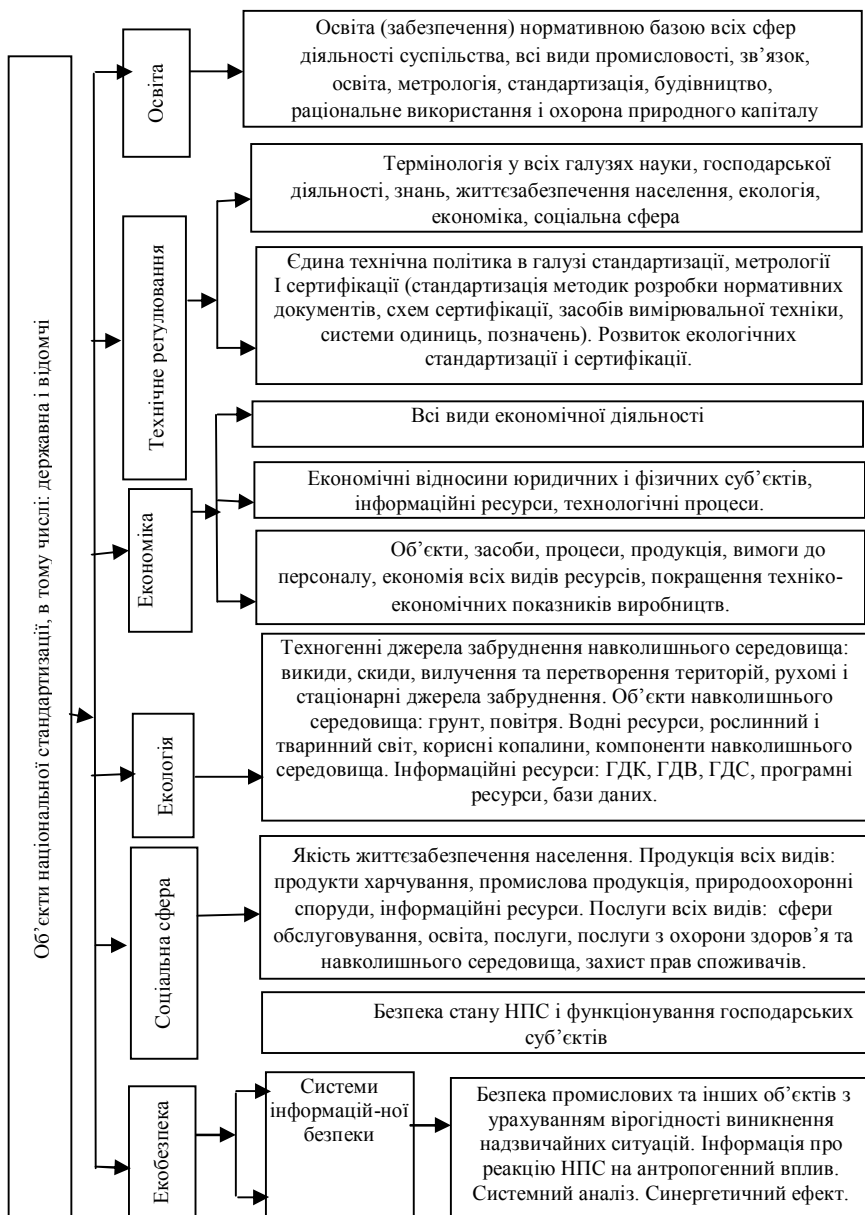

Рис. 1. **Об'єкти національної стандартизації**

Одним із аспектів зазначеної систематизації є розширення сфери стандартизації і сертифікації до систем менеджменту як комплексного управлінського підходу вирішення питань якості та конкурентоспроможності продукції й послуг. Сутність такої сертифікації полягає в тому, що організації що випускають продукцію отримують ліцензію на використання знаку відповідності (про те що організація володіє сертифікованою системою менеджменту, що видно з відповідного маркування. Виконання таких добровільних умов натепер є „перепусткою” на ринки світу, показником того, що організація забезпечує виконання економічних (передусім – якість), екологічних (життєвий цикл продукції та ін.) та соціальних (виробництво товару здійснюється із дотриманням виплат, гарантій, відрахувань тощо) умов. Важливим інструментом забезпечення таких вимог міжнародних та національних стандартів, в тому числі і екологічних є екологічний аудит. В наш час розвиток глобальної економіки призвів до потреби глобальних стандартів в тому числі і на системи менеджменту інформаційної безпеки – ISO/IEC 27001:2005 які дозволяють розглядати та оцінювати ризики пов'язані із діяльністю організації у відношенні збереження, конфіденційності та цілісності інформації.

Можливість задовольняти нові потреби в міжнародних стандартах в більшості галузей економіки, наприклад, туризм, безпека харчових продуктів, безпека життєдіяльності, облік та контроль джерел виділення парникових газів, інформаційні технології, соціальна відповідальність, нанно технології, правила і схеми сертифікації тощо робить стандарти ISO глобально значущими.

Процеси глобального управління, які безпосередньо стосуються діяльності із стандартизації процедур сертифікації наступні:

глобальне значення міжнародних стандартів із сертифікації фактично у всіх сферах життєдіяльності людини, економік країн, охорони НПС;

покращення технологічних показників роботи підприємств внаслідок системного впровадження інновацій у галузях економіки;

економічна і соціальна корись від стандартизації і сертифікації (ISO бере участь у щорічних зустрічах Всесвітнього економічного форуму в Давосі з наступних питань: зниження бідності, зміни клімату, розповсюдження освіти, вдосконалення глобального управління тощо);

засідання Генеральної Асамблеї ООН, на яких розглядаються результати завдань тисячоліття (здоров'я, безпека, розподіл технологій, спрощення торгівлі, зміцнення міжнародного співробітництва тощо) та ін.

Сьогодні стандарти із сертифікації мають такі властивості: відкритість для всіх учасників; використання для розробки міжнародних експертів; консенсус між учасниками; відкритість на кожній стадії процесів; європейський і міжнародний фактор вимірів; постійні роботи з узгодження між секторами; механізм використання регламентів. Зокрема, наприклад, за даними проекту проведеного ISO щодо порівняння кількості розроблених стандартів та економічних показників встановлено що економічний ефект від використання стандартів становив близько 1% внутрішнього валового продукту. Так, наприклад, були порівняні наступні країни: Німеччина, Японія, Південно-Африканська Республіка, Кенія. В проекті зазначено, що вирішальним показником є зростання об'єму експорту, а саме: Південно-Африканська Республіка – 35 млрд. доларів, але за об'ємом – Японія – 480 млрд. доларів та Німеччина – 552 млрд. доларів. При порівнянні з кількістю стандартів, опублікованих в кожній з країн, стає очевидним, що спостерігається позитивне співвідношення між рівнем стандартизації та економічним зростанням (загальна кількість опублікованих стандартів: Німеччина – 25000, Японія – 8950) [5].

Діяльність з сертифікації, орієнтована як на національні, так і на зовнішні ринки, в багатьох країнах світу набула державного значення як важливий чинник розвитку національної економіки, виходу на світовий та регіональний економічний простір, що особливо стосується країн з перехідною економікою та країн, які розвиваються.

Натепер існує значна нестача навіть стандартів, не беручи до уваги нормативні документи на сертифікацію які б охоплювали сектор обслуговування, а особливо - проблеми між секторної взаємодії. Аналогічні та значно складніші проблеми

стоять перед стандартизацією і сертифікацією якості: сільськогосподарської продукції (генетично модифікована сировина або продукція), сільськогосподарських земель, об'єктів НПС, окремих територій. Тому на нашу думку екологічну сертифікацію можливо віднести до шостого рівня інформаційної сутності – продукти систем, що само організуються.

До основних тенденцій управління галузю стандартизації, метрології, сертифікації та перспективним розвитком є роботи в галузі забезпечення і контролю безпечності продукції через систему стандартизації і сертифікації в світовій практиці відносяться:

- перехід до державного захисту прав споживачів на безпечність товарів, захисту НПС, а також створення ефективних систем контролю безпечності продукції, що випускається та імпортується;

- послідовне розширення національного законодавства в галузі безпечності з ціллю охопити законодавчими актами всі потенційно небезпечні для населення і НПС види продукції;

- інтенсивний розвиток робіт на всіх рівнях в галузі встановлення норм і вимог безпечності в стандартах, технічних регламентах та інших документах на продукцію і використання сертифікації як ефективного засобу підтвердження її відповідності встановленим нормам.

Отже, розвиток сертифікації продукції, послуг, систем менеджменту якості, систем екологічного менеджменту та інших враховує економічні, екологічні та соціальні аспекти на всіх стадіях розвитку стандартів щодо систем сертифікації.

В політичному контексті об'єднання результатів роботи органів з стандартизації в сертифікації та до того ж у всіх сферах життєдіяльності полегшує роботу законодавців і, таким чином робить внесок до зменшення державного контролю. В суспільстві в цілому стандарти та процедури сертифікації створюють прозорість для споживачів і збільшують їх довіру до продукції та послуг.

Бібліографія

1. Концепція державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг), затверджена

розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 447-р. Офіційний вісник України. № 34, 2002. – С. 238-243.

2. **Розпорядження кабінету Міністрів України від 19 червня 2013 р. № 492-р.** Київ. – «Про затвердження плану заходів щодо розроблення, впровадження і функціонування систем управління якістю, екологічного управління та інших систем управління». Доступно на сайті: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/492-2013-%D1%80.

3. **Глобальний новий зелений курс.** Доклад ЮНЕП. Март 2009. Доступно на сайті - www.unep.org/greeneconomy.

4. Мельник А. Г. **Економіка розвитку** : [монографія] / А. Г. Мельник. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2006. – 662 с.

5. Скрипчук П.М. **Теоретико-методологічні основи формування системи екологічної стандартизації і сертифікації.** Монографія. – Рівне: НУВГП, 2011 – 367 с.

Рецензент: д.е.н., професор Павлов В.І.

УДК 657

С. О. ЛЕВИЦЬКА

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ СТАЛОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Розглядається питання організації управлінського обліку. Аналізуються особливості методу управлінського обліку. Обґрунтовано значення управлінського обліку в досягненні ефективності облікового процесу на підприємствах.

The questions of organization of financial and managerial accounting are examined there. The features of methods of managerial accounting are analyzed. The values of managerial accounting are substantiated for achievement of efficiency of accounting process at enterprises.

Ключові слова: управлінський облік, сталий розвиток, система господарського обліку.